

דברים שלא נסגרו ב"סגירה בהסדר"

על התפתחויות בנושא סגירת תיק פלילי מחוסר ענין לציבור

אריאל עטרי, עו"ד

ביום 2.5.13 ייכנס לתקפו תיקון מס' 66 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב) התשמ"ב – 1982 (להלן החוק). בתיקון זה נוספה לחוק שורה של סעיפים שזכו בסימון שכתרתו "סגירת תיק בהסדר" ועניינם סגירת תיק פלילי בשל היעדר ענין לציבור.

בדברי ההסבר לחוק מציג המחוקק את מטרת התיקון והרקע לחקיקתו, באופן הבא: "הסדר זה יעשיר את 'ארגו הכלים' העומד לרשות התביעה, ויאפשר התאמה טובה יותר בין חומרת העבירה ונסיבות ביצועה לבין חומרת התגובה החברתית המופעלת נגד העבריין. לצד זאת, הסדר זה יאפשר גם את הרחבת האכיפה על תיקים פליליים שכיום נסגרים מחוסר ענין לציבור, בין מאחר שאינם מצדיקים סנקציה פלילית ובין בשל אילוצי כח אדם וזמן שיפוטי".

המחוקק היה מודע לכך שלא פעם מוגשים כתבי אישום רק בגלל שלא היה בידי התובע אמצעי ביניים הולם לטיפול באזרח, מחד, שעה שהתובע

אינו סבור שיש מקום לסגור את התיק מחוסר ענין לציבור, מאידך. הפתרון שנמצא לכך הוא גיבוש דרך בינים לפיה תובע וחשוד יוכלו להגיע להסדר לפיו לא יוגש כתב אישום נגד החשוד, כנגד הודאת החשוד בעבירה ועמידתו בשורה של תנאים עליהם יסכימו הצדדים. התנאים עליהם יכולים הצדדים להסכים במסגרת הסדר כזה, על פי התיקון, הינם תשלום לקופת המדינה (בהתחשב בגובה טובת ההנאה שהפיק החשוד מהמעשה), פיצוי לנפגע העבירה, השתתפות בהליך טיפולי, התחייבות להימנע מביצוע עבירה ועוד.

תוצאת הסדר כזה תהיה סגירת התיק בעילה החדשה של "סגירה בהסדר" ובמובן זה כל הצדדים יצאו מרוצים; האזרח – שעניינו הסתיים ללא משפט, ללא עינוי דין, ללא פרסום, ללא רישום פלילי ועם הוצאות מופחתות למימון הטיפול המשפטי.

מאידך גיסא, גם המדינה מרוויחה מאחר שחלף סגירת התיק מחוסר ענין לציבור נמצאה דרך לפצות את קרבן העבירה, לא נעשה שימוש לא יוצא פטור בלא כלום, והעומס הנובע מהגשת כתבי אישום לא הכרחיים – פוחת באופן ניכר. ואולם, משציינו את המסגרת – נבחן, כעת, את המגבלות ביישום החוק ואת הליך יישומו. הסדר זה אינו חל, באופן גורף, בכל עבירה אלא רק בעבירות של עוון וחטא.

התיקון קובע שהסדר יכול לחול גם בעבירות מסוג פשע שמנויות בתוספת השישית. ואולם, למרבה המבוכה, בתוספת השישית שכחו לציין מהן עבירות הפשע עליהן יחול התיקון. כמו כן, קובע התיקון שהסדר לא יכול להתבצע עם חשוד שבחמש השנים שקדמו לביצוע העבירה נשאו בהסדר נפתח נגדו תיק פלילי או נערך עימו הסדר.

כן נדרש כי "אין חקירות או משפטים פליליים תלויים ועומדים בעניינו במשטרה או באותה רשות, לפי הענין, שאינם חלק מההסדר". סעיף זה מעורר קושי של ממש.

כך למשל בתרחיש בו אזרח מן השורה נחקר במשטרה על ביצוע שוד שאליו אין לו כל קשר והתיק נשאר פתוח זמן רב, כדרכם של תיקים כאלה.

בינתיים, אותו אזרח חרג, במסגרת בית תוספת למרפסת בביתו, חריגה זניחה שבגינה הוא מבקש לערוך הסדר. לא ברור מדוע יש לקשר בין השניים ומדוע לא ניתן לסגור את תיק התכנון ובניה בהסדר, ללא קשר לעבירת השוד.

יתר על כן, אפילו היה מורשע אותו אזרח בשוד – מדוע אין מקום לסגור נגדו את התיק על חריגת הבניה הזניחה, בהסדר? גם לא ברור מדוע נדרש מהחשוד "לנקות את השולחן" ולכלול בהסדר את כל העבירות בהן הוא חשוד ("אין חקירות... שאינם חלק מההסדר"), מה גם שהדבר סותר, חלקית, את הרישא שמדברת עם היעדרם של תיקים אחרים.

כריכה זו עשויה להוביל להודאות – שווא מן הסוג הפסול שהסדרי טיעון מביאים עימם, פעמים רבות. דומה שבהקשר זה נשכח מהמחוקק שההסדר אינו בגדר טובה שניתנת לחשודים – אלא שיש למדינה אינטרס של ממש להגשימו.

בעיקר – בהתחשב בכך שאין אינטרס ציבורי בהעמדת חשוד בשוד לדין בגין עבירת בניה זניחה, יותר משקיים אינטרס בהעמדת אזרח אחר לדין בגין עבירה כזו. מטעם זה סעיף זה ראוי לשקילה מחדש. תנאי מקדמי נוסף לקיומו של הסדר הוא שהתובע ראה כי קיימות ראיות מספיקות לאישום בעבירה וכי העונש המתאים, לדעתו, אינו כולל מאסר בפועל.

אשר לתנאי הראשון, קשה שלא

להביע חשש שמא כלי ההסדר "יגמיש", במודע או שלא במודע, את הקריטריונים לפיהם בוחנים תובעים את קיומן של ראיות מספקות לשם פניה להסדר.

בכל מקרה, התיקון קובע שרשאי החשוד לעיין בחומר החקירה ובטיוטת כתב האישום, בטרם ייחתם ההסדר. ואולם, בהיעדר ביקורת נוספת – הדין בנושא קיומן של ראיות הינו בעייתי, שכן במקום בו יודע תובע כי אין ביקורת על החלטתו, מידת הקפדתו על קיומן של ראיות מספיקות תפחת, באופן טבעי.

תנאי בעייתי נוסף הוא הדרישה כי תנאי לחתימתו של הסדר הוא הודאה של הנאשם בביצוע העבירה. "הודאה" זו אינה חיונית, שלא לומר מיותרת. ניתן לראות, בנקל, כי הסיבה היחידה שחשודים יהיו מוכנים "להודות" היא רצונם בהסדר, ללא שום כוונה או חרטה אמיתיות. מעבר לכך משפטים מסתיימים בהרשעה ובעונש גם מבלי שנאשמים הודו בהם, גם בהסדרי כופר בעבירות מס, שם מתנהל הליך דומה – אין דרישה להודאה של החשוד.

יתר על כן, גם על פי התיקון ל"הודאה" זו אין שום ערך משפטי; אם החשוד מפר את ההסדר ומוגש נגדו כתב אישום – אין לאותה "הודאה" שום ערך, שכן בית המשפט כלל לא אמור לדעת על קיומה. ממילא, לא ברור מדוע התיקון כופה על חשוד הודאה-מעושה כזו, שאין לה כל ערך, מכל סוג שהוא ותיקון החוק מתבקש אף בסוגיה זו.

מהו הדין במקרה של הפרת הסדר ע"י חשוד? על פי התיקון לחוק, במקום בו לא עמד חשוד בתנאי ההסדר יהיה רשאי התובע להגיש נגדו כתב אישום על פי הטייטה שגובשה בהסדר, מלכתחילה. במשפט כזה לא